

ЭГАМБЕРДИЕВА А.А., ЖЫЛЧИЕВА Д.С.
Ж.Баласагын атындагы КУУ^{1,2}
ЭГАМБЕРДИЕВА А.А., ЖЫЛЧИЕВА Д.С.
КНУ имени Ж. Баласагына^{1,2}
EGAMBERDIEVA A.A., ZYLCHIEVA D.S.
KNU J. Balasagyn^{1,2}

**МЕКТЕП БҮТҮРҮҮЧҮЛӨРҮН ЖОГОРКУ БИЛИМ АЛУУГА
БОЛГОН КЫЗЫГУУСУН АРТТЫРУУ**

**ПОВЫШЕНИЕ ИНТЕРЕСА ВЫПУСКНИКОВ ШКОЛ К ВЫСШЕМУ
ОБРАЗОВАНИЮ**

INCREASING SCHOOL GRADUATES' INTEREST IN HIGHER EDUCATION

Аннотация: Днйнөдө укмуштуудай тездик менен болуп жаткан өннгнлөргө, айрыкча заманбап технологиялардын улам жаңырып өсннснннн негизинде, акыркы жылдары жогорку билимге болгон суроо-талап азайып, мектеп бнтрннчнлөрнннн көпчнлнннн кыска убактылуу курска окуп, андан иштеп кетннннн кыялданышат же болбосо чет өлкөдө билим алып иштөөнн каалашат. Бул макалада мектеп бнтрннчнлөрдн жогорку окуу жайда билим алууга кызыктыруу, шарт тнзнн жана жогорку окуу жайларын заманбап ЖОЖго айландыруу боюнча изилденип жана талдоого алынды.

Аннотация: Из-за невероятно быстрого развития в мире, особенно нового роста за счет современных технологий, спрос на высшее образование в последние годы снизился, и большинство выпускников мечтают обучиться на краткосрочном временном курсе и работать с ним, или они хотят учиться и работать за границей. В данной статье было изучено проанализировано, как заинтересовать выпускников школ высшим образованием, создать условия и преобразовать высшие учебные заведения в современные университеты.

Abstract: Due to the incredibly rapid developments in the world, especially the new growth due to modern technologies, the demand for higher education has decreased in recent years, and most of the graduates dream of studying for a short temporary course and working from it, or they want to study and work abroad. In this article, it was studied and analyzed how to make school graduates interested in higher education, create conditions and transform higher educational institutions into modern universities.

Негизги сөздөр: ЖОЖ, Z мууну, заманбап билим бернн курстары, эксперимент, окуу жана окутуу процесси, материалдык техникалык база, окуучулар, студенттер, реформа.

Ключевые слова: вуз, поколение Z, современные образовательные курсы, эксперимент, учебно-воспитательный процесс, материально-техническая база, учащиеся, студенты, реформа.

Keywords: university, generation Z, modern educational courses, experiment, learning and teaching process, material and technical base, pupils, students, reform.

Мындан 20-30 жыл мурун эле абитуриенттин билим алуу траекториясы так болгон: Аттестат алгандан кийин, ал өз шаарында же каалаган шаарында калып, жергиликтин университетке же техникумга киндизгн окууга бара алган. Дипломду жактагандан кийин мурдагы студент - азыркы квалификациялуу адис - бөлнштнрнн жолу менен жумушка орношуп, ал боюнча нч жылдан кем эмес иштөөгө милдеттнн.

Бирок азыркы маалымат технологиялары өннккөн заманда абутуриенттердин траекториясы так болбой калды. Себеби, кыска убакыттуу курстарда же өз алдынча же болбосо онлайн курстардын жардамы менен дээрлик бардык кесипти өздөштнрнп, убактысын жана акчасын алда канча аз коротуп, жумушка орношуп алган жаштар көбөйдн.

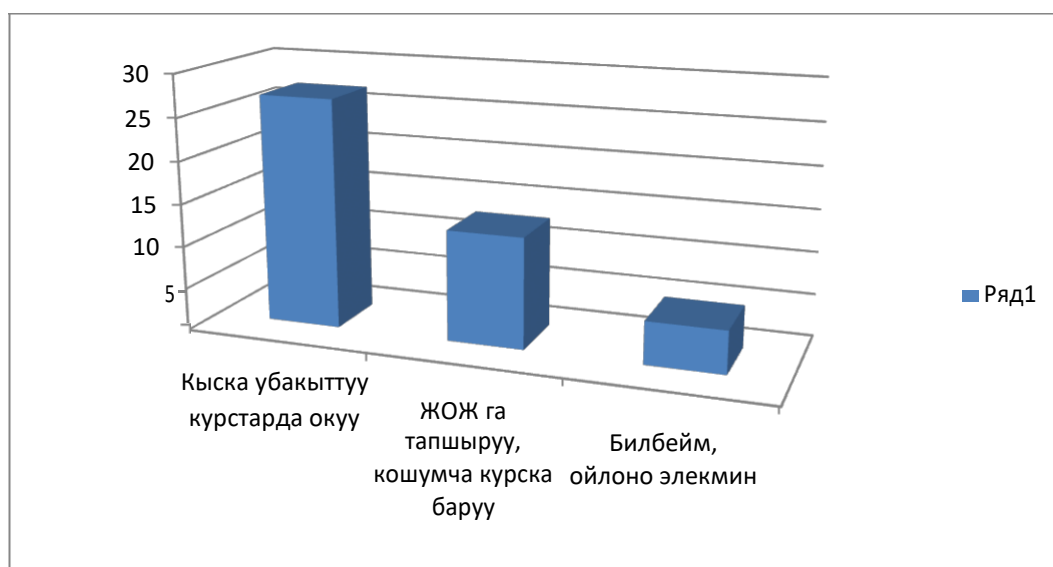
Университеттин диплому дагы деле чоң мааниге ээби? Анда мектеп бнтрнрнчнлөрднн жогорку билим алууга кызыгуусун кантин артыруу керек? деген суроолор жаралып, изилдеп көрднк.

Бнгннкн кнндө билим бернн тармагын реформалоо зарылчылыгы тууралуу снйлөшннлөр, сунуштар көбөйнндө, о.э. эл аралык симпозиумдарда, конференцияларда талкуулоодо. Албетте, өзгөчө билим бернн тармагын талапка ылайык заманбап жаңылоого жана санариптештирннгө биздин мамлекетибиз мезгилден артта калбай мезгил агымы менен келе жатат. Бирок абитуриенттер кнн сайын өзгөрнп, өннгнп жаткан мезгил агымына жараша заманбап билим бернн технологияларын өздөштнрнп, өз өлкөлөрннөн Россияга, Турцияга, Европага, Кореяга жана Америка Кошмо Штаттарына кетип калышат, же салттуу жогорку билим алуунун ордуна ар кандай кыска курстарды тандашат [1].

Мындай көйгөйгө такалышынын себеби эмнеде? Бул суроого жооп издеп, чакан эксперимент жнргнзнп көрднк.

Бишкек шаарындагы жалпы билим берннчн мектептердин 9-, 11-класстарынын бнтрнрнчнлөрннө сурамжылоо жнргнзднк. Катышуучулардын саны - 45.

Изилдөөннн практикалык мааниси: Изилдөөннн жыйынтыктарын жана иштелип чыккан сунуштарды: жогорку окуу жайларын өннктнрнн программаларын тнзгнндө, мектептерде кесипке багыт бернн планын иштеп чыгууда, профессионалдык ориентация борборлору абитуриенттердин билим деңгээлин жогорулатуу боюнча программаларды даярдоодо колдоно алышат.

Сүрөт 1.

Бул эксперименттин жыйынтыгында « Кыска убактылуу курска окуйм», чет мамлекетке барып иштеп келгннн кыялдангандарын айтышты. Экинчи топ «ЖОЖго тапшырат, кошумча курска окушат», себебин сураганда алар деле курсту окуп бат бнтнп, бат иштегенди каалашат, бирок ата-энелери жогорку билимдуу болгондуктан ЖОЖдо окуп, кошумча курсун да окуусун айтышты. 3-топ «Эмне кылаарын билишпейт», бирок ЖТРга катталгандар, алар ЖТРдин жыйынтыгын көрншөт, ошого карап чечишет.

Мындан жыйынтык чыгарса болот, акыркы бир нече жылда заманбап билим бернн курстарынын жана онлайн платформалардын популярдуулугу өснп, студенттер салттуу билимге салыштырмалуу бир топ аз убакыт коротуп, окутуунун натыйжасында билим алуу мнмкннчнлнн өстн [2]. Заманбап жана талап кылынган кесипке ээ болуп, дароо жумушка

орношуп иштеп, билимди практикада колдоно баштоо жана татыктуу эмгек акы алып жаткан учурлар көбөйдн. Мисалы, маалымат технологияларында IT тармагында жогорку билими жок эле, кыска убактылуу курска окуп эле жумушка кирнн оңой.

Ата-энелер балдарын бала кезинен баштап жогорку билимсиз жашоодо эч нерсеге жетише албайсың деген ойду таңуулашат, бирок тарыхта жогорку билими жок адамдар көрнннктнн ишкерлер, бизнесмендер, илимпоздор жана башка илим, искусство, саясат жана башка ишмерлер болуп чыгышкан көптөгөн мисалдар бар. О.э. социалдык тармактардын днрнкрөп өсншннө байланыштуу балдар интернет тармактарынан көптөгөн маалыматтарды алышып, көпчнлнк адамдар, эреже катары, окууну аяктагандан кийин өз адистиги боюнча иштебей жнргөндннн угушат [3].

Ошондуктан азыркы маалымат технологиялары өннккөн заманда абутуриенттерди ЖОЖго тартуу жана кызыктыруу жолдорун карап чыгалы.

Жогорудагы көйгөйлөрдү чечүү практикалык учурларды кошуу менен окуу программасын үзгүлтүксүз жаңыртуу, ошондой эле ар кандай или берүүчүлөр жана компаниялар менен ЖОЖ тыгыз байланышта болуш керек.

Мектептердеги жана ЖОЖдордогу материалдык-техникалык база эскирген. Айрым окуу китептеринин жашы кээде мугалимдердин жана студенттердин жашынан ашып кетет, мындай суроо туулат: мектеп окуучуларына жана студенттерге берилип жаткан билимдер канчалык актуалдуу?

Окуу жана окутуу процессин татаалданып, жайлаткан кагаз бюрократиясынын проблемасын да белгилей кетпесек болбойт.

Мындан тышкары, кээ бир мугалимдер тарабынан берилген эскирген көз караштарды жана баалуулуктарды белгилей кетнн керек. Бул нерсе статикалык эмес экенин эстен чыгарбоо керек, днйнө кнн сайын жана мннөт сайын өзгөрнп турат, тиешелннлнннн жараша, билим бернн системасы, билим жана студенттерге берилген баалуулуктар да нзгнлннкснз жаңыртуу керек.

Дал ушул кадамдар мугалимдерге өз ишин кызыгуу менен аткарууга, ал эми окуучулар менен студенттердин мотивациясын жоготпоого жана практикада оңой колдонула турган тиешелнн билимдерди алууга умтулууга мнмкннднк берет [4].

Мектеп окуучуларынын жана студенттердин максаттарына жооп бербеген билим бернн. Көпчнлнк студенттер, окуучулар окуунун аягында экзамендерди тапшыруу максатын коюшат, бирок мектеп программасы экзамендерди ийгиликтнн тапшыруу жана жогорку окуу жайына кирнн нчнн жетишсиз. Жогорку окуу жайларынын студенттери нчнн

маянасы жакшы жумуш табуу максаты коюлган. Бирок окуу учурунда алынган билим көп учурда иш жнзндө пайдасыз болуп калат. Ошого жараша мектеп окуучулары репетиторлорду жалдап, ал эми студенттер кошумча кайра даярдоо курстарынан өтншн керек же практика жнзндө бардык керектнн көнднмдөрдн нйрөнншн керек [5].

Көрсө, мектеп окуучулары жана студенттер өздөрнн жана чыныгы каалоолорун ийгиликтнн ишке ашырууга алып баруучу максаттарга жетнн нчнн эмес, билим алуу жана экзамендерди тапшыруу нчнн гана окушат экен.

ЖОЖдордо системалуу маалыматтык саясаттын жоктугу. Жогорку окуу жайларында көбүнчө өз мекемесин жайгаштыруунун так стратегиясы, маалымат каналдарын башкаруунун рационалдуу ыкмалары жана көрсөтүлүп жаткан кызматтар жөнүндө калкты маалымдоо жок. Кыска убактылуу курстардын рекламасы эн жакшы жайылган.

Жыйынтыктап айтканда, азыркы билим бернн системасы болуп көрбөгөндөй өзгөрннлөргө муктаж экенин белгилей кетнн керек, анткени азыркы формасында ал өз функцияларын натыйжалуу аткарбай калган [3].

Бул маселени кантип чечнн керек?

Бул маселени чечннннн жолдорунун бири окуучуларга жана студенттерге эмнени нйрөннсн келгенин тандоого мнмкннднк бернн, анткени студенттердин ынталарына жана кызыкчылыктарына таянып, студенттердин мотивациясын жогорулатып, ошого жараша окутуунун натыйжалуу системасын тнзө алат.

Жогорку билимге ээ болгондо гана көбнрөөк мнмкннчнлнктөр бар экендигин тншннднрнн. Жогорку билими тууралуу дипломдун зарылдыгы: бул документтин жана атайын жогорку билимдин болушу ишке орношуу жана иштөө нчнн көбнрөөк мнмкннчнлнктөрдн ачат.

Биринчиден, биз белгилегендей, бул талапкерге жумуш издеп жатканда иштин көпчнлнк тармактарында артыкчылык берет. Ал эми көптөгөн иш берннчнлөр диплому жок талапкерлерди дегеле эсептешпейт. Алар жогорку окуу жайларынын бнтрннчнлөрнн издешет, анткени алардын адамынан чебер жана тырышчаак жаш адистер чыгаарын билишет.

Экинчиден, негизи жогорку билимсиз кээ бир кесиптерге ээ боло албайсың. Аларга төмөнкнлөр кирет: Дарыгер, юрист, архитектор, дипломат, саясат таануучу, университеттин профессору ж.б.

Акыр-аягы, жогорку билим жөннндө диплом өзгөчө биздин өлкөбнздө чоң мнмкннчнлнктөрдн ачат. Диплому бар кызматкерлер карьералык тепкичтен тез көтөрнлөт. Ал эми жогорку билими жок жетекчи кызматтарга кирнн андан да кыйын. Ушулар жөннндө заманбап мектеп бнтрннлөргө кененирээк маалымат таратуу керек.

Ошондуктан заманбап ЖОЖго төмөнкнлөр сунушталат:

Материалдык техникалык базага өзгөчө көңл буруу менен бирге, онлайн окутууга мнмкннчнлнк бернн, бул студенттердин да, мугалимдердин да убактысын ннөмдөйт, ошондой эле окуу жана окутуу процессин жеңилдеткен окутуунун автоматташтырылган маалыматтык тутумдарын колдонот [7];

мугалимдердин жана лекторлордун эмгегине кошумча акы төлөө жана мотивациялоо материалдык жана материалдык эмес маселелерин кайра карап чыгуу;

студенттерге предметтерди өздөрнннн жөндөмдннлнктөрннө жана кызыкчылыктарына жараша тандоого мнмкннчнлнк бернн жана толугу менен субъективднн болуп калган жана пайдага караганда көбнрөөк стрессти алып келе турган стандартташтырылган баалоо ыкмаларынан баш тартуу;

ар кандай долбоорлорго тартуу, ошондой эле ар кандай кызыкдар компанияларда стажировка аркылуу билимди практикада колдонууну нйрөтнн;

Укуктарды кеңейтнн жана интеллектти өннктнрнн;

Ал эми жогорку билимдин зарылдыгын жактаган дагы бир аргумент: ал адамдын ой-пикирин бир кыйла кеңейтет жана адамдын эрудициясын жогорулатат. Университеттин студенттери өз адистиги боюнча жана жалпы университеттик дисциплиналар боюнча социология, философия, тарых, информатика, экономика жана башка.

Мындан тышкары университеттик билим мээни жана акыл-эс жөндөмнн өннктнрөт. Бул эстугумду, концентрацияны, ой жннгртнннн, элестетнннн, оозеки интеллектти жакшыртат. ЖОЖдун бнтрнннчнлөрн көп учурда өзннө болгон ишенимге, өннккөн коммуникация жөндөмннө жана башка лидерлик сапаттарга ээ: максаттуулук, жоопкерчилик, ийкемдннлнк [8].

Тактап айтканда, азыркы замандын жаңы мууну (Z мууну) санариптик чөйрөдө жашайт, алар: телекоммуникациялык технологиялар, жасалма интеллект, робототехника ж.б. Мына ошону эске алуу менен, эң негизгиси ЖОЖ кыска мөөнөтнн чет тилдеринен (англис, кытай ж.б), маалымат-технологиялык сабактардан курстарды ачып, эрте менен жогорку билим алып, саат 17:00дон кийин өздөрн каалаган курска жазылып окуса, анда мугалим нчнн да студент нчнн да жакшы болмок. Себеби кошумча саат болуп, студенттер каалаган билимин ЖОЖдогу кыска мөөнөтнн курстан алып, иштер эриш-аркак ийгиликтнн уланмак.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

Алайба, Т.Э., Заборова, Э.Н. Студенттер мамлекеттик жана мамлекеттик эмес университеттердин имиджи жөннндө.//SOCIS. 2004. -№2. -115б.

Бакулев, Г.П. Массалык коммуникациянын негизги тншнннктөрн. - М., 2002.-78б
Виштак, О.В. Абитуриенттердин жана студенттердин мотивациялык артыкчылыктары//SOCIS.-2003.-№2.-38б

Гудков Л.Д., Дубин Б.В., Леонова А.С., Левинсон А.Г., Стучевская, О.И. Жогорку билимдин жеткиликтннлнгн: социалдык жана институттук аспектилерн//www.peo.ru
Зборовский, Г.Е., Шуклина, Е.А. Кесиптик билим бернн жана эмгек рыногу//SOCIS.-2003.-№4.-17б.

Иванов, В.Н., Назаров, М.М. Ааламдашуу шартында массалык коммуникация//SOCIS.-2003.-№10.-221б.

Матанцев, А.Н. Жарнаманын эффективдннлнгн. - М, 2002.-113б.

«Билимберннн кызматтарынын маркетинги» семинарынын материалдары
//www.marketing.spb.ru

Шевченко, Д. Билим бернн кызматтарын жарнамалоонун мазмунуна анализ//Практикалык маркетинг.-2002.-№7.-33б

Шишкин, С.В. Жогорку билим берннннн жеткиликтннлнгн проблемалары.- М., 2003
//www.socpol.ru

Зиятдинова Ф.Г. Мугалимдин социалдык абалы жана кадыр-баркы: көйгөйлөр жана чечнн жолдору, 2002. №3 (55). 55-59-бб.

